



You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Małżeństwa mieszane w przestrzeni społecznej - przegląd aktualnych doniesień

Author: Alicja Hruzd-Matuszczyk

Citation style: Hruzd-Matuszczyk Alicja. (2021). Małżeństwa mieszane w przestrzeni społecznej - przegląd aktualnych doniesień. "Edukacja Międzykulturowa" (2021), Nr 15, s. 311-325. DOI: 10.15804/em.2021.02.17



Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).



UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH



Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego



Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

ALICJA HRUZD-MATUSZCZYK

Małżeństwa mieszane w przestrzeni społecznej – przegląd aktualnych doniesień

Streszczenie: Atrakcyjność i aktualność badań prowadzonych wokół życia rodzinnego związana jest z dynamicznymi przemianami społeczno-kulturowymi, gospodarczymi, a także politycznymi zachodzącymi w skali globalnej. Nie bez znaczenia dla funkcjonowania rodziny i jej członków jest również sytuacja światowej pandemii, która znacząco wpłynęła na strukturę rodziny oraz potrzeby i wartości cenione przez jej członków. Żywotność tematu skłania do refleksji nad kondycją współczesnej rodziny i rodzi potrzebę poznania skutków oddziaływań zewnętrznych na jej kształt i środowisko wewnętrzne.

W zaprezentowanym opracowaniu podejmuję rozważania wokół problematyki rodziny, interesują mnie przede wszystkim małżeństwa mieszane, które stają się coraz bardziej widoczne, nie tylko w statystykach zawieranych małżeństw, a przede wszystkim w życiu społecznym. Zawiązywanie małżeństw mieszanych znajduje swoje uzasadnienie w zwiększonej mobilności społecznej, pozbawieniu barier świata komunikacji interpersonalnej (powszechne wykorzystanie nowoczesnych technologii w życiu zawodowym oraz osobistym), może również wynikać z indywidualnych potrzeb i preferencji osób zawierających takie związki małżeńskie. Małżeństwo mieszane samo w sobie może być wartością, jednak fakt bycia w takim związku może stanowić swego rodzaju balast. Zaprezentowane opracowanie jest próbą uchwycenia pewnych tendencji zachodzących w doświadczeniach życia społecznego przez małżeństwa mieszane. W artykule wyróżniam trzy części, w których kolejno wprowadzam w problematykę życia rodzinnego i funkcjonowania małżeństw mieszanych, następnie analizuję dane i materiały, nakreślając pewne tendencje odnoszące się do różnych aspektów życia rodzinnego i życia w społeczeństwie. Opracowanie kończę podsumowaniem i wskazaniem wniosków.

Słowa kluczowe: rodzina, małżeństwo, małżeństwo mieszane, migracje, integracja, społeczeństwo

Wprowadzenie

Problematyka rodziny i małżeństwa stanowiła i stanowi interesujący obszar poznania naukowego dla badaczy reprezentujących różne dyscypliny naukowe –

począwszy od prawa, poprzez demografię, historię, antropologię, teologię, aż po psychologię, socjologię i pedagogikę. Interdyscyplinarny charakter badań nad rodziną pozwala uzyskać holistyczny obraz życia małżeńskiego i rodzinnego na różnych płaszczyznach i w wielu wymiarach jej funkcjonowania (Gębka, 2004).

Aktualnie zainteresowanie rodziną oraz małżeństwem przeżywa swoisty renesans, a wszystko za sprawą przemian społeczno-kulturowych, cywilizacyjnych, gospodarczych, politycznych oraz coraz bardziej wyspecjalizowanych i wystandaryzowanych narzędzi badawczych, szerokich możliwości prowadzenia badań, które nie ograniczają się do badań lokalnych środowisk, a mogą przybrać znamiona badań o zasięgu krajowym, międzynarodowym czy globalnym. Dynamiczne przemiany społeczne, których doświadczamy – także za sprawą trwającej pandemii – dotyczą, a przede wszystkim dotyczą rodziny i jej członków. Zmiany struktury rodziny, zweryfikowanie potrzeb rodziny i jej funkcji nabrały większego tempa, a efekty tych przemian stają się coraz bardziej widoczne w społeczeństwie.

W opracowaniu podejmuję rozważania nad rodziną, w tym zwłaszcza jej wyjątkową formą tworzoną przez osoby pochodzące m.in. z różnych krajów, kręgów kulturowych, wyznaniowych, tworzących małżeństwo mieszane, niejednorodne. W artykule wyróżniam trzy części. W pierwszej dokonuję wprowadzenia w problematykę, nakreślam kwestie pojęciowe oraz uzasadniam wybór tematu opracowania. W drugiej części podejmuję próbę analizy danych opisujących małżeństwa mieszane, a także wątków pojawiających się w badaniach nad rodziną i małżeństwami mieszanymi, które mogą wskazywać na tendencje w postrzeganiu małżeństw mieszanych przez społeczeństwo, a w szerszym kontekście nawiązują do przemian współczesnej rodziny. Pracę kończy podsumowanie oraz próba wskazania wniosków i sformułowania wskazówek do dalszej pracy badawczej.

Informacje przytoczone w niniejszym artykule mają charakter przeglądowy. W analizie odwołuję się do przykładów małżeństw mieszanych opisywanych w literaturze przedmiotu, zamieszkałych głównie na terenie krajów europejskich, a różnorodność małżonków wynika z ich odmienności narodowej (rzadziej w przytoczonej charakterystyce odwołuję się do zróżnicowania wyznaniowego i kulturowego).

Rodzina – małżeństwo – ustalenia terminologiczne

Zarówno małżeństwo, jak i rodzina we wszystkich społecznościach były traktowane w sposób wyjątkowy. Osoby wchodzące w związki formalne – mał-

żeńskie i tworzące podstawową komórkę społeczną – uważano za instytucje o szczególnej wadze i znaczeniu społecznym. Franciszek Adamski zaznacza, że „w każdej (...) kulturze odróżnia się związki nazywane małżeńskimi od innych formalnych bądź nieformalnych związków współżycia ludzi ze sobą. Samo pojęcie małżeństwa łączy się z kompleksem norm odnoszących się do współżycia seksualnego dorosłych członków rodziny; stabilizuje ono i kształtuje sposoby tego współżycia, normy zachowań i wzajemne obowiązki wynikające z tych stosunków” (Adamski, 2009, s. 7).

Jan Szczepański podkreśla, że „małżeństwo jest społecznie unormowanym stosunkiem społecznym, w którym następuje przekształcenie czysto osobistego zaangażowania uczuciowego w trwałe przystosowanie i współdziałanie dla wykonania zadań małżeństwa” (Szczepański, 1970, s. 169). Zbigniew Tyszka dodaje, że „małżeństwo jest legalnym, względnie trwałym związkiem kobiety i mężczyzny powołanym w celu wspólnego pożycia, współpracy dla dobra rodziny, a więc głównie wychowania dzieci, prowadzenia wspólnego gospodarstwa domowego oraz wszelkiej innej współpracy dla dobra rodziny” (1993, s. 176). Odnosząc się tym samym do funkcji realizowanych przez małżonków (różnej płci) w ramach łączących ich więzi emocjonalnych oraz formalno-prawnych.

Małżeństwo jest formą współżycia społecznego zalegalizowaną przez społeczeństwo. Jest związkiem trudnym, o który należy się troszczyć i o niego dbać. Istotą małżeństwa jest stworzenie wielostronnej wspólnoty, w wymiarze indywidualnym małżeństwo zapewnia jednostce poczucie zakotwiczenia społecznego (Dąbrowska, 2005). Małżeństwo ma charakter instytucjonalny i najczęściej rozumiane jest jako związek formalny i monogamiczny, który łączy kobietę i mężczyznę. Chociaż temu ostatniemu przeczą regulacje prawne przyjęte w niektórych krajach (m.in. Holandia, Belgia, Hiszpania, Kanada, Norwegia, Islandia, Argentyna i in.), w których prawnie dopuszczono legalizację związków jednopłciowych.

W polskim prawodawstwie przez małżeństwo rozumie się związek kobiety i mężczyzny (art. 18 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku), „którzy dokonali prawnej czynności zawarcia związku małżeńskiego, stając się w następstwie równouprawnionymi podmiotami zespołu praw i obowiązków małżeńskich” (Duch-Krzysztosek, 1998, s. 84).

Małżeństwo stanowi centralny punkt tworzenia się i budowania rodziny. Zawierane jest zgodnie z zasadami przyjętymi w danej społeczności. Jest to związek dwojga dorosłych ludzi świadomych konsekwencji swojej decyzji opierający się na filarach: dobrowolności, trwałości i intymności. Małżeństwo jest związ-

kiem uznawanym przez społeczeństwo poprzez publiczne ogłoszenie podjęcia wzajemnych zobowiązań przez małżonków. Małżeństwo zawierane jest zgodnie z obyczajem, nakazami religii lub prawa (Szukalski, 2013).

Każdy z małżonków wnosi do wspólnego życia bagaż własnych doświadczeń i przeżyć, obraz życia rodzinnego i wzorców relacji małżeńskich, który przekazali mu rodzice, a także klimat domu rodzinnego i więzi emocjonalnej łączącej członków rodziny (Celmer, 1989). Posiadany zbiór doświadczeń stanowi wyzwanie dla nowożeńców, którzy mając wyobrażenia na temat związku, małżeństwa, rodziny i wspólnego życia, muszą znaleźć kompromis, który będzie umożliwiał budowanie ich własnego życia rodzinnego.

Przestrzeń zamieszkiwana przez społeczeństwa, a także homogeniczność środowiska jest zakłócona (a może wzbogacona?) poprzez liczne doświadczenia w dziejach ludzkości. Wśród nich można wyróżnić migracje społeczne, mieszanie się ze sobą grup, wymianę handlową, podboje i odkrycia, których konsekwencją było przesuwanie granic. Opisane zjawiska niewątpliwie przyczyniają się do wzrostu różnorodności etniczno-kulturowej, choć ich przebieg może być zróżnicowany i wielokierunkowy, to nie zanika, a wręcz za sprawą globalizacji i współczesnych ruchów ludnościowych intensyfikuje się (Savidan, 2012).

Naturalną konsekwencją różnorodności etniczno-kulturowej ludności oraz wzmożonych kontaktów osób odmiennych kulturowo, powodowanych m.in. ruchami migracyjnymi, jest wiązanie się w pary, które z czasem stają się formalnymi związkami małżeńskimi. W Polsce małżeństw dwukulturowych jest niewiele (Dąbrowska, 2005), choć ich liczba systematycznie rośnie. Emir Kasprzycki – przywołując doświadczenia małżeństw mieszanych wyznaniowo – podkreśla, że w każdym okresie dziejów małżeństwa mieszane budziły sprzeciw i liczne kontrowersje (Kasprzycki, 2013).

Na podstawie zaprezentowanych rozważań można wskazać kluczowe stwierdzenia odnoszące się do życia małżeńskiego. Małżeństwo jest społecznie akceptowaną formą życia społecznego, wyraźnie odróżnioną od życia w związku nieformalnym (m.in. poprzez określenie praw, przywilejów, norm, funkcji, ról). Sformalizowanie związku dwojga ludzi poprzez zawarcie związku małżeńskiego stanowi – w społecznym odbiorze – początek tworzenia własnej rodziny, wyznaczania granic jej członkom i konfrontowania wyobrażeń o małżeństwie i rodzinie z rzeczywistością. W przypadku małżeństw mieszanych do wskazanych stwierdzeń należy dopisać odmienne doświadczenia wnoszone do małżeństwa, które wynikają z odmienności wyznaniowej, kulturowej, czy związanej z krajem pochodzenia małżonka (język, obyczaje). Małżeństwa mieszane

mierzą się z doświadczeniami, które są obce parom jednorodnym. Wskazane cechy sprawiają, że małżeństwa mieszane i ich funkcjonowanie w społeczeństwie stają się szczególnie interesującym przedmiotem badań.

Małżeństwo mieszane w przestrzeni społecznej – szkic zagadnienia

Wzrost liczby związków mieszanych (narodowo i kulturowo) odnotowano w latach 90. XX wieku. Wyższa liczba małżeństw mieszanych była spowodowana wzrostem osób przyjeżdżających do kraju w celach zawodowych (pracownicy kontraktowi, przedstawiciele zagranicznych firm) oraz turystycznych. W grupie obcokrajowców znalazły się również osoby, które przyjechały z zamiarem stałego osiedlenia się w Polsce. W późniejszych dekadach za czynniki przyczyniające się do przyjazdu obcokrajowców do Polski, ale również wyjazdu Polaków za granicę, można uznać postępujący proces integracji europejskiej oraz sytuację społeczno-polityczną na świecie (Nowicka, 2003).

Skalę zawierania małżeństw mieszanych w Polsce (w danych pojawiają się wyłącznie informacje o małżeństwach binacjonalnych) przybliżają dane zbierane regularnie w przez Główny Urząd Statystyczny (GUS). W najnowszym raporcie, charakteryzującym sytuację demograficzną kraju, obejmującym dane z lat 2019–2020, autorzy analiz podkreślają, że na tle innych krajów europejskich Polska wciąż pozostaje krajem, w którym związki małżeńskie zawierane są w młodym wieku, a odsetek rozwodów pozostaje niewielki. Świadczy to o wysokiej randze małżeństwa i przywiązaniu do tradycji, odnoszącej się do wyznaczenia statusu społecznego, a także do tworzenia rodziny oraz gospodarstwa domowego. Mimo tego od 2019 roku obserwuje się spadek liczby zawieranych małżeństw. Jedną z przyczyn może być niższa liczba urodzeń z lat 1984–2002 i odraczane w czasie zawarcie związku małżeńskiego (Szukalski, 2020b). Drugą to fakt, że lata objęte badaniami są szczególnie ze względu na sytuację epidemiczną w kraju i na świecie – liczba małżeństw zawieranych i rozwiązanych (rozwody odroczone) była niższa również ze względu na wprowadzone ograniczenia – m.in. zakazy nałożone na organizatorów wesel, ograniczenia w działalności sądów i urzędów. I tak w pierwszym półroczu 2020 roku odnotowano ponad 40% spadek liczby zawartych małżeństw w porównaniu z rokiem 2019 (Szukalski, 2020b).

Aktualne dane potwierdzają wzrost liczby małżeństw mieszanych (binacjonalnych – GUS) w ostatnich trzech latach (5,9 tys. w 2019 roku, wcześniej ok. 4–5 tys. rejestrowanych w Polsce małżeństw – 2–3% ogółu), co oznacza,

że odsetek małżeństw dwunarodowościowych w Polsce wyniósł 3,2%. Zaznaczę, że według wcześniejszych raportów w 2012 roku odsetek małżeństw mieszanych stanowił 1,7% ogółu zawieranych małżeństw (Szukalski, 2015).

Wysokie wskaźniki małżeństw binacjonalnych zawieranych w kraju można przypisać wzrostowi liczby małżeństw zawieranych przez Polaków z Ukrainkami (298 małżeństw w 2011 roku, 1035 – w 2017 roku i kolejny wzrost w 2019 roku – 1627 małżeństw). Wśród narodowości, z których Polacy najczęściej – poza Ukrainą – wybierają sobie żony, są kraje wschodnie – Białoruś i Rosja. Polki swoje preferencje w wyborze mężów spoza kraju kierują na Brytyjczyków (525), Niemców (355), Ukraińców (347) oraz Włochów (224). Wybory kobiet zgodne są z kierunkami migracji popularnymi w ostatnich dekadach. W ostatnich latach można zaobserwować znaczący wzrost liczby małżeństw polsko-ukraińskich, a także społeczne podniesienie wagi takich związków (zwłaszcza wśród Polek), co również odpowiada sytuacji migracyjnej Polski, wskazującej na napływ mieszkańców Ukrainy do Polski w celu czasowego lub stałego osiedlenia się w naszym kraju (Szukalski, 2020a). Migracja Ukraińców do Polski podyktowana jest kilkoma przesłankami. Przede wszystkim poakcesyjny odpływ rodzimej ludności w kierunkach zachodnich (zwłaszcza Wielka Brytania, Niemcy, Irlandia, Holandia) spowodował lukę na rynku pracy, którą wypełniają m.in. Ukraińcy, którzy mają możliwość wyższego niż we własnym kraju zarobkowania. W danych należy również uwzględnić także sytuację społeczno-polityczną panującą u naszego wschodniego sąsiada (konflikt ukraińsko-rosyjski). Ze względu na bliskość kulturową oraz językową, możliwość podjęcia pracy oraz kontynuowania nauki, Polska pozostaje jednym z chętniej wybieranych miejsc na osiedlenie się mieszkańców Ukrainy.

Dane obrazujące skalę małżeństw mieszanych nie są pełne, ponieważ część z nich rejestrowana jest w kraju drugiego małżonka lub w kraju ich zamieszkania, w związku z tym zaprezentowane szacunki są danymi pogładowymi. Można przyjąć, że „małżeństw binacjonalnych zawieranych poza granicami RP jest z reguły 3–4-krotnie więcej niż tych zawieranych w kraju. Dlatego należy pamiętać o tym, iż skala analizowanej grupy małżeństw jest w rzeczywistości znacznie większa od opisanej powyżej” (Szukalski, 2017, s. 88). Zaprezentowane dane wskazują wyłącznie małżeństwa zróżnicowane narodowościowo, nie uwzględniają osób małżeństw tej samej narodowości, ale wychowanych w różnych wyznaniach czy religiach.

Autorzy opracowań dowodzą, że małżeństwa mieszane są konsekwencją migracji ludności zarówno na starym kontynencie, jak i na świecie. Jednocześnie przynajmniej, że choć liczba zawieranych małżeństw mieszanych rośnie, to

„wiedza o ich funkcjonowaniu jest ciągle bardzo ograniczona. Zakres badań podejmowanych w tym temacie jest wąski, a ograniczony dostęp do odpowiednich danych nie pozwala na głębszą analizę problemu” (Kowalska, 2013, s. 73).

Sądząc po rosnących wskaźnikach małżeństw mieszanych rejestrowanych w Polsce, warto przyrzeć się problemom, które obserwowane są przez badaczy w kontekście funkcjonowania małżonków i ich rodzin. Na kartach literatury naukowej małżeństwa mieszane obecne są od dawna, jednak wydaje się, że aktualnie zainteresowanie ich bytnością jest dużo większe niż jeszcze kilka lat temu. Pojawiają się instytucje, które statutowo powołane są do wspierania małżeństw niejednorodnych (np. krakowskie Stowarzyszenie Rodzin Wielokulturowych – Sowa-Behtane, 2018), również kościoły i związki wyznaniowe dostrzegają ważność wsparcia osób będących w małżeństwach niejednorodnych, dlatego organizują pracę z małżeństwami mieszanymi wyznaniowo – np. poprzez przygotowanie spotkań i rekolekcji dla małżeństw mieszanych. Przykładem mogą być tegoroczne działania prowadzone w Łodzi przez Kościół Ewangelicko-Augsburski w Polsce oraz Archidiecezję Łódzką Kościoła Rzymskokatolickiego, które przygotowały rekolekcje dla grupy małżeństw mieszanych. Spotkania były transmitowane on-line, co można potraktować jako otwarcie i zachęcenie szerszej społeczności do poznania sytuacji małżeństw mieszanych wyznaniowo w naszym kraju.

Badacze skupiają się na zróżnicowanych aspektach życia małżeństw mieszanych, dążąc do lepszego poznania poprzez przypomnienie doświadczeń przodków (np. Panic, 2002; Żyndul, 2004; Kasprzycki, 2013), społeczne funkcjonowanie małżeństw mieszanych i ich rodzin w środowiskach niejednorodnych kulturowo (np. Nowicka, 2003; Kurzępa, 2002; Wojnarowska, 2016; Ogrodzka-Mazur, 2010, 2011; Hruzd-Matuszczyk, 2012; Sowa-Behtane, 2016). Coraz częściej w literaturze pojawia się charakterystyka wybranych aspektów życia małżeństw mieszanych i ich rodzin żyjących na określonym terytorium, np. pogranicze państw (np. Hruzd, 2011; Urban, 2002; Rusek, 1997; Sowa-Behtane, 2019).

W dalszej części pracy odniosę się do wybranych aspektów funkcjonowania małżeństw mieszanych – integracja małżeństw ze społeczeństwem, jakość życia małżeństw mieszanych oraz stabilność związków małżeńskich w wybranych środowiskach.

Jak zaznacza Piotr Szukalski, Polska z kraju o etnicznie homogenicznej strukturze społecznej, od kilku lat zmienia się wraz ze zwiększonym napływem migrantów (głównie zarobkowych) zza wschodniej granicy. Wraz z postępującymi zmianami – jak wskazano podczas omawiania danych GUS

– rośnie liczba zawieranych mieszanych związków małżeńskich, zwłaszcza Polaków z Ukrainkami. Kobiety imigrantki zazwyczaj lepiej adaptują się do nowych wymagań życia społecznego, ich integracja społeczna przebiega szybciej (badane wskazują, że mają więcej znajomych Polaków, niż ich mężczyźni-Ukraińcy), co może stanowić jedną z przesłanek do częstszego zawierania związków małżeńskich z Polakami¹. Kolejnymi czynnikami oddziałującymi na większą liczbę małżeństw mieszanych jest poszukiwanie mężczyzny, który cechuje się wyższym statusem społecznym niż kobieta (hipergamia), co uwzględniając polskie i ukraińskie warunki, może być zasadne, a małżeństwo z Polakiem może być uznane za satysfakcjonujące, także w zakresie legalizacji pobytu. Autor zaznacza, że małżeństwa binacjonalne częściej niż małżeństwa jednolite przyjmują tradycyjny podział ról małżeńskich, w takie związki również chętniej wstępują osoby wychowane w konserwatywnych warunkach, co możemy uznać za uzasadnione w kontekście wychowania w rodzinach naszych wschodnich sąsiadów. Ostatnią z przesłanek wyjaśniających skłonności do zawierania małżeństw mieszanych jest charakter pracy wykonywany przez mężczyzn i kobiety, w wielu zawodach dominującą grupą pracowników stanowią mężczyźni (m.in. budownictwo, przemysł, rolnictwo), natomiast kobiety częściej podejmują pracę zawodową w handlu czy usługach, w których kontakt z Polakami jest zdecydowanie częstszy, a szanse na poznanie osoby, z którą się zwiążą, rosną. Nie bez znaczenia jest również atrakcyjność partnerów – osławiona uroda Ukrainek oraz charakter Polaków, określane jako bardziej partnerski niż mężczyźni pochodzących z Ukrainy (Szukalski, 2020c). Integracja społeczna migrantów w Polsce stała się faktem. Jako goszczący osoby z innych krajów radzimy sobie różnie. Z jednej strony cechuje nas narodowa otwartość i gościnność, z drugiej niechlubną sławę przynoszą doniesienia o przemocy fizycznej i psychicznej stosowanej wobec osób odmiennej naro-

¹ Z zaprezentowanymi danymi korespondują badania A. Odrowąż-Coates opisujące problematykę adaptacji kobiet do życia społecznego po zmianie miejsca zamieszkania w kontekście umiejętności językowych. Autorka podkreśla, że kobiety częściej niż mężczyźni uczą się języków obcych na wysokim poziomie, są również bardziej elastyczne w zakresie tożsamości językowej. W opracowaniu A. Odrowąż-Coates przywołuje rodziny transnarodowe w kontekście umiejętności językowych i poczucia sprawczości w związku, wnioskując, że elastyczność i umiejętności językowe dodają kobietom miękkiej władzy w ich związkach. Ponadto wskazuje badania migrantów, z których wynika, że kobiety szybciej i chętniej nabywają umiejętności językowe oraz integrują się z nowym środowiskiem społecznym niż mężczyźni (Odrowąż-Coates, 2019).

dowości (konflikty, rozboje na tle rasowym, religijnym, narodowym). W kotle zróżnicowanych emocji wobec wszelkiej odmienności, warto o chwilę refleksji nad zmieniającą się rzeczywistością, która nas otacza. Różnorodność będzie jeszcze większa, zarówno pod względem narodowości, języka, koloru skóry czy religii. Jedną z form otwartości społecznej jest zawarcie związku mieszanego. Warto podkreślić, że „małżeństwa mieszane uważane są za przejaw największej bliskości społecznej według skali dystansu społecznego Bogardusa (...). Co więcej, na gruncie studiów migracyjnych traktowane były przez wielu badaczy i teoretyków jako jeden z najlepszych wskaźników integracji i spójności społecznej” (Brzozowska, 2017, s. 1).

Ewa Sowa-Behtane w badaniach własnych przyjrzała się problematyce jakości życia małżeństw wielokulturowych (Sowa-Behtane, 2019). W interesujących wnioskach z przeprowadzonych badań można wskazać, że wśród badanych kobiet ze związków mieszanych występuje wysoki poziom satysfakcji z powodu bycia w bliskiej relacji z partnerem i poczucie zgodności związanej z realizacją celów małżeńskich i rodzinnych, to jednak rozczarowanie z bycia w takim związku jest bardzo wysokie. U podstaw takiego dysonansu leży rozczarowanie partnerem, wynikające z odmiennych wyobrażeń o nim, pomimo tego, kobiety godzą się na kompromis, tłumacząc pewne zachowania swoich małżonków, starając się ich zrozumieć. Tym samym ich rozczarowanie zostaje przewyżnione uczuciami, miłością do partnera. Badane małżeństwa nie mają problemów ze wzajemną komunikacją. Autorka badań podkreśla, że małżeństwa wielokulturowe cechują się dobrą jakością związku. Osiągnięcie stanu satysfakcji i zapewnienie związkowi dobrej jakości we wzajemnym funkcjonowaniu wymaga od małżonków otwartości, umiejętności wychodzenia poza granice własnej kultury i przychylnego spojrzenia na partnera – tolerancji, a także umiejętności przyjęcia punktu widzenia małżonka.

Badania opisujące funkcjonowanie małżeństw mieszanych żyjących w różnych miejscach na świecie uwidaczniają pewne skłonności. Na podstawie badań przeprowadzonych w ramach projektu *Integration of International Marriages: Empirical Evidence from Europe and North America* (INTERMAR) (badania prowadzone wśród małżeństw i przedstawicieli międzynarodowych stowarzyszeń prawników i rozwodników) można wnioskować, że stabilność i trwałość małżeństw mieszanych – osób odmiennej narodowości i pochodzenia etnicznego – będzie zróżnicowana w zależności od kraju, w którym żyje dane małżeństwo. Na podstawie badań prowadzonych we Francji, w Kanadzie oraz Stanach Zjednoczonych można wskazać, że małżeństwa mieszane we Francji (w porównaniu z małżeństwami jedno-

rodnymi) są mniej trwałe i częściej dochodzi do rozpadu takich związków niż w dwóch pozostałych krajach, w których współczynnik rozwodów jest nieco niższy wśród małżeństw mieszanych niż w przypadku małżonków tej samej narodowości i pochodzenia etnicznego. Wśród czynników mogących mieć istotne znaczenie w powodzeniu lub przyczynić się do rozpadu małżeństwa wskazano: kwestie religii oraz oczekiwania rodziny i znajomych względem zawieranego związku. Do pozostałych zaliczono: wiek, historię małżeństw, zatrudnienie, historię małżeństw rodziców oraz posiadanie dzieci. Badane małżeństwa oraz badani prawnicy podkreślili, że małżeństwa mierzą się z trudnościami wynikającymi z różnic kulturowych, ale również z presji społecznej, która na nich ciąży. Nie bez znaczenia dla funkcjonowania rodziny i trwałości małżeństwa pozostają także kwestie zatrudnienia i restrykcyjnej polityki imigracyjnej (*Mieszane małżeństwa...*).

Podsumowanie

Nie budzi wątpliwości obecność problematyki rodziny oraz małżeństw w badaniach interdyscyplinarnych. Wraz z przystąpieniem Polski do struktur Unii Europejskiej i stopniowym otwieraniem granic państwowych oraz rynków pracy państw członkowskich, zapoczątkowano w Europie etap wzmożonej migracji ludności (trwającej nadal, choć z różnym natężeniem), zwłaszcza z państw o niższej kondycji ekonomicznej, do państw wyżej rozwiniętych. Większa swoboda przemieszczania się i możliwości zarobkowania sprawiła, że wzrosła liczba Polaków osiedlających się na stałe poza granicami kraju, a jednocześnie napływ ludności poszukującej zatrudnienia w Polsce. Takie przesunięcie ludności sprawiło, że wraz z asymilacją ze społecznością kraju zamieszkania migranci zaczęli zakładać rodziny, często wiążąc się z obco-krajowcami; stąd obserwowalny, choć trudny do oszacowania, wzrost liczby małżeństw mieszanych.

Piotr Szukalski podkreśla, że sytuacja demograficzna Polski w zakresie związków dwunarodowościowych nadal będzie się zmieniała. Jak twierdzi: „należy oczekiwać dalszego wzrostu znaczenia małżeństw binacjonalnych w konsekwencji znaczącego napływu cudzoziemców (przede wszystkim pochodzących z Ukrainy) do Polski. Z reguły skutki takiego napływu zaczynają być widoczne po 3–4 latach od rozpoczęcia napływu – zatem dopiero nadchodzące lata pokażą pełne efekty imigracji na rynku matrymonialnym, zaś ok. roku 2022–2023 osiągnięty będzie szczyt, o ile nie nastąpią drastyczne zmiany liczby zamieszkujących Polskę imigrantów” (Szukalski, 2020b, s. 74).

Dostrzegalna w społeczeństwie obecność małżeństw mieszanych może przynieść widoczne korzyści dla społeczności, w której żyją. Anita Brzozowska przekonuje, że „liczba związków małżeńskich zawieranych przez przedstawicieli różnych grup społecznych wyróżnionych ze względu na etniczność, narodowość, religię czy klasę społeczną, określanych jako małżeństwa mieszane (...), świadczy bowiem o otwartości społecznych struktur, podczas gdy małżeństwa zawierane w tych samych kategoriach sprzyjają zaostreniu dystansów społecznych” (Brzozowska, 2017, s. 1).

Zaprezentowane opracowanie jest próbą uchwycenia pewnych tendencji zachodzących w doświadczeniach życia społecznego przez małżeństwa mieszane. W niniejszym artykule przywołałam ustalenia terminologiczne odnoszące się do rodziny, małżeństwa (w tym mieszanego). Odniosłam się do danych statystycznych ukazujących skalę zjawiska formalizowania takich małżeństw na terenie kraju (część danych trudna do uchwycenia). W dalszej części przyjrzałam się wybranym aspektom życia małżeństw mieszanych zaprezentowanych na kartach literatury – podjęłam wątek integracji społecznej małżeństw mieszanych, jakości ich życia małżeńskiego oraz stabilności życia małżeńskiego na przykładzie wybranych badań. Zaprezentowane wątki stanowią wprowadzenie do szerszych analiz, umożliwiają zaobserwowanie, jak szeroki jest wachlarz życia społecznego małżeństw mieszanych.

Bibliografia

- Adamski, F. 2009. Małżeństwo i rodzina – instytucja społeczna i wspólnota miłości. W: Adamski, F. red. *Miłość – małżeństwo – rodzina*. Kraków: Wydawnictwo PETRUS, ss. 7–18.
- Brzozowska, A. 2017. Najbliższe czy wciąż „obce”? Integracja interakcyjna migrantek z Ukrainy zawierających małżeństwa mieszane w Polsce. *Studia Socjologiczno-Polityczne*. 2 (07), ss. 83–108.
- Celmer, Z. 1989. *Małżeństwo*. Warszawa: PZWL.
- Dąbrowska, Z. 2005. Nietypowe małżeństwa w Polsce. *Małżeństwo i Rodzina*. 3 (15), ss. 3–12.
- Duch-Krzysztosek, D. 1998. *Małżeństwo, seks, prokreacja. Analiza socjologiczna*. Warszawa: IFiS PAN.
- Ducu, V. 2018. *Romanian Transnational Families: Gender, Family Practices and Difference*. New York: Springer Science+Business Media.
- Ducu, V., Nedelcu, M. and Telegdi-Csetri, A. 2018. *Childhood and Parenting in Transnational Settings*. Cham: Springer.

- Gębka, M. 2004. Małżeństwo jako wspólnota i instytucja w nauce kościoła katolickiego. W: Tyszka, Z. red. Blaski i cienie życia rodzinnego. *Roczniki Socjologii Rodziny. Studia Socjologiczne oraz Interdyscyplinarne*. XV, ss. 13–32.
- Golec, M. 2002. Małżeństwo i rodzina a nauczanie kościołów: rzymsko-katolickiego i ewangelicko-augsburskiego (doniesienie badawcze). *Małżeństwo i Rodzina*. 4 (4), ss. 7–15.
- Hruzd-Matuszczyk, A. 2012. Kapitał społeczny i kulturowy małżeństw mieszanych i ich rodzin. *Ruch Pedagogiczny*. 4, ss. 51–58.
- Hruzd, A. 2011. Małżeństwa mieszane na Śląsku Cieszyńskim – problem wyboru: kompromis czy wykluczenie? W: Lewowicki, T., Szczurek-Boruta, A. i Suchodolska, J. red. *Pedagogika międzykulturowa wobec wykluczenia społecznego i edukacyjnego*. Cieszyn – Warszawa – Toruń: Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP w Warszawie, Wydawnictwo Adam Marszałek, ss. 251–267.
- Kasprzycki, E. 2013. Problematyka małżeństw mieszanych katolicko-ewangelickich oraz konwersje na Mazurach w latach 1850–1960. *Studia z Geografii Politycznej i Historycznej*. 2, ss. 181–204.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku*, Dz.U. z 1997 r. nr 78, poz. 483.
- Kowalska, I. 2013. Małżeństwa i rozwody. W: Strzelecki, Z. red. *Sytuacja demograficzna Polski. Raport 2012–2013*. Warszawa: Zakład Wydawnictw Statystycznych, ss. 56–102.
- Kurzępa, J. 2002. *Diaspora polska na Wileńszczyźnie a kwestie wyznaniowe*. W: Lewowicki, T., Różańska, A. i Klajmon, U. red. *Kwestie wyznaniowe w społecznościach wielokulturowych*. Cieszyn: UŚ – Filia w Cieszynie, ss. 89–103.
- Mieszane małżeństwa są mniej stabilne we Francji niż w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie. Integration of international marriages: empirical evidence from Europe and North America* <https://cordis.europa.eu/article/id/91885-mixedmarriages-more-unstable-in-france-than-in-the-us-and-canada/pl> (10.07.2021).
- Miluska, J. 2018. Małżeństwo w perspektywie badań międzykulturowych. *Edukacja Międzykulturowa*. 1 (8), ss. 42–60.
- Nowicka, E. 2003. Dylematy i strategie tożsamościowe. Dzieci małżeństw mieszanych. W: Zdanowski, J. red. *Globalizacja a tożsamość*. Warszawa: Wyższa Szkoła Handlu i Finansów Międzynarodowych, ss. 222–241.

- Odrawąż-Coates, A. 2019. *Socio-Educational Factors and the Soft Power of Language: The Deluge of English in Poland and Portugal*. Rowman & Littlefield: Lexington Books.
- Ogrodzka-Mazur, E. 2011. Rodzina i dziecko w otoczeniu wielokulturowym. Relacje międzypokoleniowe i ich rola w przekazie wartości. W: Lewowicki, T., Ogrodzka-Mazur, E. i Szczurek-Boruta, A. red. *Edukacja międzykulturowa – dokonania, problemy, perspektywy*. Cieszyn – Warszawa – Toruń: Wydział Etnologii i Nauk o Edukacji Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP w Warszawie, Wydawnictwo Adam Marszałek, ss. 15–71.
- Ogrodzka-Mazur, E. 2010. Współczesna rodzina migracyjna w przestrzeni społecznej, (wielo)kulturowej i edukacyjnej. W: Syrek, E. red. *Czas społeczny akademickiego uczestnictwa w rozwoju i doskonaleniu civil society. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Radziewiczowi-Winnickiemu*. Katowice: UŚ, ss. 445–461.
- Panic, I. 2002. Małżeństwa wielowyznaniowe w Ustroniu w pierwszej połowie XVIII wieku (z badań nad różnymi aspektami pogranicza kulturowego na Śląsku Cieszyńskim w dawnych wiekach). W: Lewowicki, T., Różańska, A. i Klajmon, U. red. *Kwestie wyznaniowe w społecznościach wielokulturowych*. Cieszyn: UŚ – Filia w Cieszynie, ss. 105–117.
- Plopa, M. 2007. *Psychologia rodziny: teoria i badania*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Rusek, H. 1997. *Kulturowe wzory życia polskich rodzin na Zaolziu a asymilacja. Studium socjologiczne*. Katowice: UŚ.
- Savidan, P. 2012. *Wielokulturowość*. Warszawa: Oficyna Naukowa.
- Sowa-Bethane, E. 2019. Jakość związku małżeństw wielokulturowych. *Edukacja Międzykulturowa*. 2 (11), ss. 194–205.
- Sowa-Bethane, E. 2018. Stowarzyszenie Rodzin Wielokulturowych – organizacja pozarządowa reprezentująca interesy osób odmiennych kulturowo. *Kultura – Społeczeństwo – Edukacja*. 1 (13), ss. 117–125.
- Sowa-Behtane, E. 2016. *Rodziny wielokulturowe*. Kraków: Akademia Ignatianum w Krakowie, WAM.
- Szczepański, J. 1970. *Elementarne pojęcia socjologii*. Warszawa: PWN.
- Szukalski, P. 2013. *Małżeństwo. Początek i koniec*. Łódź: UŁ.
- Szukalski, P. 2015. Małżeństwa i rozwody w Polsce z perspektywy europejskiej. W: Strzelecki, Z. red. *Sytuacja demograficzna Polski. Raport 2014–2015*. Warszawa: Rządowa Rada Ludnościowa, ss. 86–137.
- Szukalski, P. 2017. Małżeństwa i rozwody. W: Potrykowska, A. red. *Sytuacja*

- demograficzna Polski. Raport 2016–2017*. Warszawa: Rządowa Rada Ludnościowa, ss. 79–98.
- Szukalski, P. 2020a. Małżeństwa Polek i Polaków z cudzoziemcami: czy krajowe dane są miarodajne do oceny skali małżeństw binacjonalnych? *Demografia i Gerontologia Społeczna – Biuletyn Informacyjny*. **10**, ss. 1–6.
- Szukalski, P. 2020b. Małżeństwa i rozwody. W: Potrykowska, A., Bojarska-Lis, S. i Budziński, M.M. red. *Sytuacja demograficzna Polski. Raport 2019–2020*. Warszawa: Rządowa Rada Ludnościowa, ss. 58–74.
- Szukalski, P. 2020c. Małżeństwa polsko-ukraińskie zawierane w Polsce. Przyczynek do badania integracji imigrantów ukraińskich z ostatnich lat. *Polityka Społeczna*. **8** (557), ss. 28–36.
- Tyszka, Z. 1993. Rodzina. W: Pomykało, W. red. *Encyklopedia pedagogiczna*. Warszawa: Fundacja „Innowacja”, ss. 695–698.
- Urban, J. 2002. Tożsamość narodowościowa a tożsamość religijna w rodzinach polskiej mniejszości narodowej na Zaolziu. W: Lewowicki, T., Różańska, A. i Klajmon, U., red. *Kwestie wyznaniowe w społecznościach wielokulturowych*. Cieszyn: UŚ – Filia w Cieszynie, ss.181–187.
- Wojnarowska, A. 2016. Dziecko wychowywane w rodzinie binacjonalnej w przestrzeni instytucji wczesnej edukacji. W: Nowosad, I., Pietrań, K. i Szymański, M.J. red. *Szkoła. Konflikt podmiotów?* Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, ss. 235–242.
- Żelazińska, A. 2018. *Małżeństwa multi-kulti w polskim wydaniu*. <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/spoleczenstwo/1743670,1,malzenstwa-multi-kulti-w-polskim-wydaniu.read> (20.06.2021).
- Żyndul, J. 2004. Małżeństwa mieszane w Łodzi na przełomie XIX i XX wieku do 1939 r. W: Żarnowska, A. i Szwarc, A. red. *Kobieta i małżeństwo. Społeczno-kulturowe aspekty seksualności. Wiek XIX i XX*. Warszawa: DiG, ss. 201–212.

Mixed marriages in the social space – an analysis of selected issues

Abstract: The attractiveness and topicality of the research into family life are related to dynamic sociocultural, economic and political transformations which take place globally. For the functioning of family and its members, the current pandemic situation is also of due significance as it has had a substantial impact on the structure of family as well as the needs and values of its members. The topicality of this issue prompts reflection upon the condition of modern family

and induces the need for finding out the effects of outer influences on its shape and its inner environment.

In the presented study, a discussion is undertaken on the problems of family, with special focus on mixed marriages, which have been increasingly visible not only in marriage statistics but, first of all, in social life. Entering mixed marriages can be justified by bigger social mobility and the elimination of the barriers in interpersonal communication (common use of modern technologies in professional and personal life), or may also result from the individual needs and preferences of people entering such marriages. Mixed marriage itself can be a value, yet – being in such a relationship might constitute a certain burden. The presented study is an attempt to capture certain tendencies occurring in the experiencing of social life by mixed marriages. The article consists of three parts, in which subsequently the issues of family life and the functioning of mixed marriages are introduced, then the data and materials are analysed and certain tendencies are distinguished in reference to various aspects of family and social life. The study is completed with a recapitulation and the indication of some conclusions.

Keywords: family, marriage, mixed marriage, migration, integration, society

Translated by Agata Cieniała